

Motion till riksdagen 2022/23:2166

av **Ida Karkiainen m.fl. (S)**

Utgiftsområde 1 Rikets styrelse

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen anvisar anslagen för 2023 inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse enligt förslaget i tabellen i motionen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en ny strategi mot hat och hot bör tas fram och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att grundlagsfästa rätten till abort och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en mer välavvägd ökning av Regeringskansliets budget och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökade resurser till länsstyrelserna och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en utvärdering av de lagar som reglerar partiernas finansiering bör göras och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en bred översyn över lobbyism bör göras och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en genomgripande översyn av sekretesslagstiftningen i syfte att bättre kunna förebygga och bekämpa kriminalitet bör göras och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att begränsa möjligheten att göra mycket känsliga personuppgifter sökbara och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om omlokalisering av statliga jobb och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en fortsatt etablering av statliga servicekontor och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en parlamentarisk utredning för framtidens mediepolitik och tillkännager detta för regeringen.

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett förbud mot rasistiska organisationer bör vara en del av en kommande grundlagsutredning och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Tusental kronor

Ramanslag	Regeringens förslag	Avvikelse från regeringen
1:1 Kungliga hov- och slottsstaten	167 903	±0
2:1 Riksdagens ledamöter och partier m.m.	1 004 077	±0
2:2 Riksdagens förvaltningsanslag	996 390	±0
2:3 Riksdagens fastighetsanslag	210 000	±0
2:4 Riksdagens ombudsmän (JO)	127 126	±0
2:5 Riksrevisionen	359 118	±0
3:1 Sametinget	59 676	±0
4:1 Regeringskansliet m.m.	9 584 123	-400 000
5:1 Länsstyrelserna m.m.	3 760 438	15 000
6:1 Allmänna val och demokrati	149 840	±0
6:2 Justitiekanslern	80 863	±0
6:3 Integritetsskyddsmyndigheten	172 794	±0
6:4 Valmyndigheten	60 164	±0
6:5 Stöd till politiska partier	169 200	±0
6:6 Institutet för mänskliga rättigheter	50 518	±0
7:1 Åtgärder för nationella minoriteter	207 771	±0
7:2 Åtgärder för den nationella minoriteten romer	20 000	±0
8:1 Mediestöd	1 010 519	±0
8:2 Myndigheten för press, radio och tv	48 174	±0
9:1 Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information	31 310	±0
Summa	18 270 004	-385 000

Hot och hat mot journalister

Hot och hat mot journalister, opinionsbildare, politiker och kulturarbetare är ett kraftigt och snabbt växande hot mot vår demokrati. Fyra av tio journalister uppgav redan före valrörelsen 2022 att de avstått från att rapportera om ett ämne för att undvika att utsättas för hat och hot. Liknande tendenser kan ses hos politiskt engagerade, kulturarbetare och företrädare för det civila samhället. Utvecklingen påverkar med säkerhet allmänhetens vilja att engagera sig och fullt ut nyttja sin yttrandefrihet. Politiska krafter i Sverige – inte minst trollfabriker och propagandacentraler på den extrema högerkanten – underblåser den här utvecklingen. Det är oacceptabelt. De stora digitala plattformarna med användargenererat innehåll har blivit viktiga förmedlare av det fria ordet och en del av det demokratiska samtalet. Samtidigt måste det gå att ställa krav på företagen att deras plattformar inte blir frizoner för hat och hot. Socialdemokraterna anser att en ny strategi mot hot och hat behöver tas fram.

Grundlagsskydda aborträtten

Socialdemokraterna står upp för den svenska aborträtten. Den nuvarande abortlagstiftningen som Sverige har haft sedan 1975 fungerar väl och vi ser i dagsläget inte några behov av att göra förändringar i den vad gäller till exempel tidsgränser. Tvärtom finns behov av att säkerställa och skydda de rättigheter som kvinnor i Sverige har till en trygg och säker abort. På flera håll i vår omvärld ser vi hur rätten till abort inskränks och det har även i den svenska politiska debatten diskuterats förslag om att låta personal inom hälso- och sjukvården kunna neka kvinnor att göra abort eller att ändra olika tidsgränser. Sådana förslag utgår alltid från att det är någon annan som ska bestämma över kvinnans kropp än hon själv.

Ytterst är det endast genom politik och politiskt arbete som rätten till abort långsiktigt kan säkras. Alla initiativ som gör det svårare att inskränka aborträtten är dock välkomna varför vi anser att en kommande grundlagsutredning bör få i uppdrag att se över möjligheterna att grundlagsfästa rätten till abort.

Regeringskansliet

I SD:s och regeringens budget finns stora anslagsökningar till Regeringskansliet. Det hänvisas till att anslaget ska täcka ökade kostnader för det säkerhetspolitiska läget samt inträdet i Nato. Även om en ökning av anslaget kan vara rimlig är nivån på ökningen anmärkningsvärd. 500 miljoner kronor 2023, och 900 miljoner kronor följande två år är en ökning på över 10 procent. Det väcker frågor om Regeringskansliets budget används som ett sätt att hantera de samarbetsvärigheter som finns i regeringsunderlaget där partier utanför regeringen ska ha tjänstemän i Regeringskansliet. Vi föreslår en mer välavvägd ökning av anslaget som bör täcka de ökade kostnaderna, nämligen 100 miljoner kronor för 2023 och lika mycket för 2024 och 2025.

Länsstyrelserna

Sveriges 21 länsstyrelser är centrala för en effektiv statsförvaltning. De har många uppdrag inom ett stort antal politikområden och ska verka för att ett 70-tal nationella mål får genomslag i länen, samtidigt som hänsyn tas till regionala förhållanden och förutsättningar. Dessutom ska länsstyrelserna med ett helhetsperspektiv arbeta för att främja länets utveckling och samverka mellan kommuner, regioner, statliga myndigheter och andra relevanta aktörer i länet. Därtill ansvarar länsstyrelserna för en rad tillståndsprövningar, inte minst inom områden som är viktiga för den gröna omställningen i hela landet. Den tidigare socialdemokratiska regeringen gav bland annat länsstyrelserna i uppdrag att utveckla metoder och samverkansformer för att främja en effektiv samrådsprocess enligt miljöbalken. Vidare gav samma regering länsstyrelserna uppdraget att redovisa förslag på insatser som kan effektivisera myndigheternas prövningsverksamhet. För att ytterligare kunna påskynda för Sverige viktiga tillståndsprocesser anslår vi 15 miljoner kronor extra till länsstyrelserna för 2023 och 2024, och 30 miljoner kronor för 2025.

Finansiering av partier

Redovisningen av de större partibidragen finns till för att medborgarna ska få insyn i hur partierna finansierar sin verksamhet och själva kunna bedöma om intressekonflikter riskerar att uppstå. Öppenhet och transparens kring de bidrag politiska partier får är en hygienfråga i en välfungerande demokrati. Att de partier som tar emot bidrag följer de regler som finns torde vara en självklarhet. Därför är det oacceptabelt att partier på mer eller mindre kreativa sätt försöker kringgå den lag som finns gällande insyn i finansieringen. Ett sådant agerande är helt i strid med lagens syfte, försvårar allmänhetens insyn och riskerar att urholka förtroendet för politiker och partierna. Vi menar att det behövs en översyn av om den lagstiftning som finns uppfyller sitt syfte.

Åtgärder mot otillåten påverkan och korruption

Sverige tillhör världstoppen över länder med minst korruption när jämförelser görs, men vi är inte förskonade. Arbetet mot korruption måste ständigt fortgå och det finns oroande tendenser, inte minst kopplade till organiserad brottslighet som ger sig in i välfärdssystemen. Att individer från kriminella nätverk tillskansar sig fördelar genom att utöva påtryckningar mot offentliga tjänstemän att dela information eller skriva ut intyg eller genom att skrämja till passivitet är en reell risk och något att ta på stort allvar. De senaste åren har det också varnats för att kriminella nätverk tagit sig in i det offentliga och fått makt och inflytande. När välfärdssystemen utnyttjas av kriminella minskar förtroendet för systemen och det riskerar att drabba de personer för vilka systemen är avsedda, både genom misstänkliggörande och genom utarmande av resurser.

Vi behöver säkerställa att samhället vidtar tillräckliga åtgärder, både på kort och på lång sikt, för att förebygga och bekämpa otillåten påverkan och korruption. Det handlar om att skydda grundläggande demokratiska principer om likabehandling, rättssäkerhet och effektivitet. Det handlar också om att motverka tystnadskulturer och framväxten av parallella samhällsstrukturer. För att upprätthålla ett högt förtroende för den offentliga förvaltningen och välfärdssystemen måste medborgarna ha tilltro till att verksamheten bedrivs på ett korrekt sätt och att offentliga medel inte används på felaktiga grunder.

En särskild utredare ska göra en översyn av vilka åtgärder som behövs för att motverka otillåten påverkan och korruption. Översynen ska omfatta statlig, regional och kommunal verksamhet samt näringsliv med särskilt fokus på verksamhet som är offentligt finansierad. Syftet med utredningen är att säkerställa att samhället vidtar tillräckliga åtgärder på kort och lång sikt för att förebygga och bekämpa otillåten påverkan och korruption. Vi följer detta arbete noga och förväntar oss att regeringen vidtar erforderliga åtgärder för att stävja korruption och otillåten påverkan.

Det öppna och demokratiska samhälle vi värnar riskerar också att bli måltavla för påverkanskampanjer och desinformation från utländska aktörer. Det gäller inte minst när det kommer till opinionsbildning och spridande av falsk information till svenska folket i samband med allmänna val. Inför detta hot får vi inte vara naiva. Det krävs att myndigheter såväl som de politiska partierna bevakar utvecklingen.

Lobbyism

Möjligheten att påverka politiska beslut genom dialog med politiker är en självklar del i en demokrati, men det får inte styras av ekonomiska förutsättningar. När företag och andra intressen lägger allt mer pengar på lobbyism är det uppenbart att deras röst stärks på bekostnad av ideella krafter eller enskilda medborgare som saknar sådana resurser. Ekonomisk styrka får inte bli det som avgör möjlighet till inflytande över politiska beslut. En bred översyn med en kartläggning över villkoren för lobbyism bör genomföras där man inte på förhand utesluter exempelvis lobbyregister eller redovisningsplikt, system som många andra länder har.

Karenstider och övergångsregler

När personer med centrala positioner och mycket inflytande i det offentliga i nära anslutning till avslutat uppdrag går till privata verksamheter inom liknande områden väcks alltid misstankar om intressekonflikter. Det handlar om att en person kan ha fått löfte om ett nytt uppdrag medan de fortfarande uppbär ett uppdrag där de har chans att påverka omständigheter eller förutsättningar eller dela information till fördel för den nya uppdragsgivaren. Men det kan också handla om att en person som lämnat ett uppdrag eller arbete inom det offentliga inom sitt uppdrag kan ha tillägnat sig information och kontakter som kan utnyttjas på ett orättvist sätt till den nya uppdragsgivarens fördel.

Den 1 juli 2018 infördes en reglering om övergångsrestriktioner för statsråd och statssekreterare. Det var ett mycket viktigt steg för att stärka förtroendet för offentlig verksamhet och motverka att intressekonflikter uppstår. Även om ytterligare några uppdrag inom det offentliga också omfattas av övergångsrestriktioner är det fortfarande en begränsad grupp och det finns all anledning att se över om fler borde omfattas.

Det pågår nu en av den tidigare regeringen tillsatt utredning, 2022:71 Övergångsrestriktioner för att stärka förtroendet för offentlig verksamhet, som bland annat har i uppdrag att se över om omfattningen av övergångsrestriktioner bör utökas. Till exempel kan det handla om ledande politiker i kommuner och regioner vars inflytande kan vara väldigt attraktivt för privata företag som är verksamma inom skattefinansierade sektorer.

Vi socialdemokrater ser fram emot utredningens resultat och förväntar oss att regeringen agerar för att ytterligare säkra att regelverket som syftar till att säkerställa att övergångar från centrala offentliga uppdrag till icke-offentliga uppdrag inte riskerar det offentliga integritet.

Personlig integritet, persondata och sekretessbrott

Den personliga integriteten måste värnas och den information som myndigheter samlar in om enskilda ska skyddas. Sedan 2018 finns en omfattande reglering av personuppgiftshantering genom den europeiska dataskyddsförordningen GDPR. Samtidigt har det allmänna ett intresse av att offentliga systemen värnas mot brottsligt utnyttjande. Det är viktigt att det finns en balans mellan sekretess och möjligheten att bekämpa brott. En sekretessbrytande bestämmelse har därför införts för att effektivisera kampen mot organiserad brottslighet.

Men det finns utmaningar med den befintliga sekretesslagstiftningen på flera områden som är svåra att lösa med avgränsade åtgärder. Vi ser därför behovet av en

genomgripande översyn av sekretesslagstiftningen som gör det möjligt att komma till rätta med arbetsmarknadskriminalitet, fusk med bidragssystem och annan brottslighet.

Samtidigt finns det databaser som är tillgängliga via internet och publicerar mycket omfattande personuppgifter om människor – allt från adress och telefonnummer till eventuella förekomster i brottsregister eller om psykisk tvångsvård förekommit. Webbplatserna utgör allvarliga ingrepp i enskildas personliga integritet och kan dessutom enkelt användas av kriminella för att kartlägga individer. Innehållet på de aktuella webbplatserna skyddas av grundlag, oftast genom att de har ett så kallat utgivningsbevis för verksamheten.

För dessa webbplatser har Sverige fått kritik av EU-kommissionen, något som i förlängningen kan leda till vite. Den föregående regeringen har agerat för att skapa en bättre balans mellan integritetsskyddet och yttrandefriheten genom att föreslå begränsningar i grundlagsskyddet för de mest integritetskänsliga söktjänsterna, men detta har stoppats i riksdagen. Vi socialdemokrater förutsätter att regeringen agerar så att den personliga integriteten kan upprätthållas och vill därför att en ny lagstiftning som kommer till rätta med problemet tas fram.

Statlig närvaro i hela landet

Utbyggnaden av den statliga närvaron och servicen behöver fortsätta i hela landet. Genom fler servicekontor, beslut om omlokalisering och nyinrättade myndigheter samt Försvarmaktens, Polismyndighetens och Kriminalvårdens pågående expansion finns förutsättningar för tusentals nya statliga jobb runt om i landet. Det regionala perspektivet ska finnas med i varje beslut om var statlig verksamhet ska placeras och arbetet med omlokaliseringar av statliga jobb och etableringen av nya servicekontor ska fortsätta.

Mediepolitik

Att kunna ta del av fri och oberoende journalistik är en förutsättning för att delta i det demokratiska samtalet, bilda sig en välgrundad uppfattning och kunna ta del av ansvarsutkrävning och granskning av makten. En stark, självständig och livskraftig mediesektor i hela landet är kort sagt en grundbult i vår demokrati. Dagens presstöd infördes på 1970-talet och behöver reformeras för att möta de utmaningar som branschen nu står inför. Förslaget från Mediestödsutredningen innebär i korthet att det upplagebaserade driftsstödet avvecklas och ersätts med ett nytt redaktionsstöd som baseras på kostnader för redaktionell personal, vilket ger ett ökat fokus på journalistik. En central komponent är att vita fläckar-stödet förs in i redaktionsstödet och ges ökad vikt för att det ska finnas nyhetsmedier över hela landet som bas för den lokala och regionala demokratin. I förslaget blir redaktionsstödet teknikneutralt, regleras i lag och får ett demokrativillkor. Förslaget är i allt väsentligt väl avvägt och behöver finnas på plats den 1 januari 2024 för att Sverige inte ska stå utan mediestöd då nuvarande stöd löper ut. Men medielandskapet förändras hastigt och drastiskt och vi vill för framtiden se en bred parlamentarisk utredning om mediepolitiken.

Minoritets- och ursprungsbefolkning

De nationella minoritetsspråken och kulturerna måste bevaras, utvecklas och överföras till framtida generationer. Den tidigare regeringen införde en lag som gav ett starkt grundläggande skydd för de nationella minoriteternas språk och kultur och för de utökade rättigheter som finns inom förvaltningsområdena för finska, meänkieli och samiska. I budgeten för 2022 gjordes också en historisk satsning på de nationella minoritetsspråken. Vi vill att de språkcentrum som finns ska få en permanent finansiering efter 2024. Det är viktiga delar av ett pågående revitaliseringsarbete.

Den judiska minoriteten är på ett särskilt sätt utsatt för hat och hot från extrema grupper av olika slag. Det är fullständigt oacceptabelt. Ett fortsatt arbete för att stärka säkerheten kring judiska institutioner och för att öka tryggheten för judar i Sverige är helt nödvändigt. Vissa av samhället finansierade verksamheter, så som skolan, ska bidra till att motverka antisemitism.

I år öppnades Sveriges museum om Förintelsen, en viktig institution för att fördjupa kunskaperna om de fruktansvärda gärningar som begicks. Det är viktigt att sprida och fördjupa kunskapen till nuvarande och framtida generationer. Den förra regeringen tillsatte också en utredning i syfte att göra det förbjudet att förneka att Förintelsen ägt rum. En uppfattning som tyvärr inte är ovanlig bland extremistiska grupper. Det pågår också en utredning som ska lämna förslag på en nationell strategi för stärkande av judiskt liv i Sverige med fokus på överföringen av judisk kultur och jiddisch till yngre och framtida generationer. Vi vill se att en sådan nationell strategi kommer på plats.

Det arbetar just nu en sanningskommission för granskning av kränkningar och övergrepp mot tornedalingar, kväner och lantalaiset. Det är ett viktigt arbete för att utreda den svenska statens handlande och öka kunskapen kring vår historia.

Det finns en långsiktig strategi för romsk inkludering som löper fram till 2032. Genomförandet ska präglas av romsk delaktighet och romskt inflytande med inriktning på förstärkt genomförande och kontinuerlig uppföljning av romers tillgång till de mänskliga rättigheterna på lokal, regional och nationell nivå. Det övergripande målet är att den rom som fyller 20 år 2032 ska ha likvärdiga möjligheter i livet som den som är icke-rom. Det viktiga arbetet måste fortsätta. Statens skolverk och Socialstyrelsen har fått i uppdrag att säkerställa att lämplig utbildning tas fram och görs tillgänglig 2022–2024 för personer med romsk språk- och kulturkompetens för arbete inom förskola, förskoleklass, skola, fritidshem, vuxenutbildning och socialtjänst eller hälso- och sjukvård.

Det viktiga arbete som sanningskommissionen gör för att kartlägga och granska den politik som förts gentemot samerna måste fortsätta. Under den gångna mandatperioden röstade riksdagen igenom den förra regeringens initiativ om inrättandet av en konsultationsordning, något Sverigedemokraterna, Moderaterna och Kristdemokraterna motsatte sig. Det är ett viktigt steg i att stärka samernas möjlighet till inflytande och delaktighet i frågor som rör samiska förhållanden.

För att stärka det samiska folkets rättigheter att bevara och utveckla sitt språk, sin kultur, sina näringar och sitt samhällsliv är arbetet med en nordisk samekonvention centralt och arbetet med konventionen pågår. En annan åtgärd är att vi vill se ett samiskt riksarkiv som ska hanteras av Sametinget. En motsvarande lösning finns i bland annat Finland genom ett samarbete mellan Sametinget och det finska riksarkivet, medan Sverige saknar ett samlat samiskt arkiv.

Förbud mot rasistiska organisationer

Vi socialdemokrater står i alla sammanhang upp för människovärdet och kräver krafttag mot de hatbrott som begås på grund av rasism, främlingsfientlighet eller homofobi. Vi kommer aldrig att acceptera att otryggheten breder ut sig eller att hot och hat tar över vårt demokratiska samhälle. Diskriminering på grund av kön, ålder, funktionsnedsättning, hudfärg, tro eller sexuell läggning är oacceptabelt i Sverige.

Det är viktigt att samhället visar sitt avståndstagande mot rasistiska och nazistiska organisationer som sådana. De utgör ett särskilt hot mot samhället och demokratin, eftersom de i sitt själva syfte strävar efter att undergräva eller avskaffa demokratin och andras fri- och rättigheter. Deras existens är ett hot mot andras frihet och utgör därför ett hot mot demokratin som vi inte kan tolerera.

En utredning föreslog nyligen förbud mot organisationer vars verksamhet innebär förföljelse av vissa folkgrupper inom ramen för den nuvarande grundlagen. Det finns farhågor att en sådan lagstiftning skulle bli svår att tillämpa på grund av de strikta ramar regeringsformen sätter. Eftersom slotsavtalet redan flaggat för en grundlagsändring för att göra det straffbart att delta i kriminella organisationer bör även frågan om förbud mot rasistiska organisationer vara en del av en kommande grundlagsutredning.

Ida Karkiainen (S)

Hans Ekström (S)

Per-Arne Håkansson (S)

Mirja Räihä (S)

Amalia Rud Pedersen (S)

Peter Hedberg (S)